

באר הגולה
שם ה' ברכות ס"ו

(ס) (יא) 'ד' אמות (ג) (יב) בגלוי הראש (מפני כבוד השכינה *) (יג), 'ויבדק נקביו. הגה ויכסה כל גופו, ולא ילך (יד) (ו) יתף (אור רוצע). וירגיל עצמו לפנות בקר וערב, שהוא וריוות ונקיות (הגהות מימוני פרק ה' מהלכות עדות):

ג הנהגת בית הכסא. ובו י"ז סעיפים:

א כשיכנס לבית הכסא יאמר התכבדו מכבדים וכו' ואו. יועכשו לא נהגו לאמרו: ב * יהא צנוע בבית הכסא, ולא יגלה עצמו (ב) עד שישב. הגה (ג) ולא ילכו (ד) שני אנשים ביחד, גם

א שם ס ב בית יוסף
ג שם ברכות ס"ב

באר היטב

והמחבר יד אהרן כתב, דמאתר דמן הגמרא נראה דבתוך ד' אמות מתר, איך יחמיר רבנו אפלו בתוך ד' אמות. והט"ו סעיף קטן ד' כתב דרבנו לא היה גורס בגמרא ארבע אמות, עין שם. וליתא, שהרי כתב רבנו ברמזים בפרק קמא דקדושין, אסור לילך ארבע אמות בקומה וקופה ובגלוי הראש, הרי שהיה גורס ד' אמות. ועין ברמזים פרק ביצד מברכין דלא כתב שם ד' אמות, ודו"ק. ועין מה שכתבו הפוסקים דגלוי הראש הוא מדת חסידות וליכא אסורא, עין שם. צריך עיון, דהרי רבנו ברמזים קלל ותני קומה וקופה וגלוי הראש, ובכלהו תני אסור. יד אהרן: (ס) ד' אמות. ומדת חסידות אפלו פחות מד' אמות. אפלו קטנים נכון לכסות ראשו, דתתני עליהו אימתא דשמיא, מגן אבריהם: (ו) בגלוי הראש. ט"ו סימן זה סעיף קטן ה' כתב דהוא הדין אם רוכב על גבי בהמה או יושב בעגלה הוי כמהלך, ובסימן ח' סעיף קטן ג' כתב דאפלו יושב אסור, עין שם. ומחש"ל כתב הא דאסור לילך בקומה וקופה ובגלוי הראש, הניגו דוקא תחת אור הקריע, אבל לא בפנים, כי אינו נראה כל כך שאינו מושגח כמורא של הקב"ה, כי אם תחת אור הקריע, עין שם. וכתב עלת המידה, ויש לסמוך על זה בעת הצורך. וכובע של קש ושל גמי חשוב כסוי, כמבאר לקמן סימן צ"א סעיף ד. כתב עלת המידה דהוא הדין שערות שקורין פרוקי חשובין כסוי, אך מפני מראית עין יש לזהר אם אפשר.

שערי תשובה

ובכבוד שור דף ק"א כתב, ולענין געילת מגעל, אם הוא אסור רגל וכל שכן אסור יד ורגל יגעל של ימין כל אדם תחלה וגם יקשרנו דהוא שמאל ידה, ואחר כך יגעל ויקשר בשמאל של כל אדם: (ג) בגלוי הראש. עין באר היטב. וכתב בכבוד שור דף ק"ב על מה שאסור לילך ד' אמות בגלוי הראש, לאו דוקא הליכה אלא אפלו בעמידה ושייבה צריך לזהר, ומה שכתב מגן אברהם סימן רפ"ב סעיף קטן ח' מתוספתא דיומא, יש לומר שהיו מכסין בידיהם, ועין סימן צ"א. וגם מה שכתב בבאר היטב בשם רש"ל דדוקא תחת אור הקריע אסור, נתן מקשול למענינים, שהרש"ל כתב ויש אמרים כן ובמסקנתו לא סבירא לה הכי, ומכל מקום לצורך, שנהגה מתוך מצויו שיעשה בכדי להקר ובדומה, שרי, ומכל מקום יש לזהר שלא לילך ד' אמות. ובפרקי, אפלו מדת חסידות אין בו, כדמשמע ממשכת דרך ארץ, ומכל מקום ראיתי בפרקים מכסים ראשם במשפתם, וכן נהגתי מעודי, עין שם. ובברכי יוסף הביאו וכתב כי הוא הפךא ויתרה נרבה עין שם:

[א] ועכשו לא נהגו עין במחוקי ברכה בשם ספר מצת שמורים שפשויר לאמרו, וכן מהר"ם פאפריש ו"ל כתב שהאר"י ו"ל חדש לאמרו גם עכשו, ובהו יגצל שלא יתרה בדרך תורה בבית הכסא, עין שם. ואולי לא נאמרו התקדים אלא ליחידים אשר תורתם אפנתם ולא וולתם, וכאשר כתב שם בשם ספר

ולענין לכנס לבית הכנסת בגלוי הראש, מבאר לקמן סימן צ"א סעיף ג דאסור. ואסור להזכיר השם בגלוי הראש, ולא מהני אם משים הידים על הראש, שם סימן צ"א סעיף ג. אבל מהרש"ל כתב, אם רוחץ באמבטי ורוצה לשתות או בלילה שאין לו כובע בראשו, דיו במה שמכסהו ראשו בידו. וט"ו סימן ח' וסימן ע"ד פסק דכסוי היד על הראש מהני לענין שלא ישב או ילך בגלוי הראש, אבל לענין שיברך או יוציא מפיו דבר קדוש לא מהני כסוי יד, עין שם. וכן פסק המגן אברהם בסימן צ"א סעיף קטן ד'. ואם אתר מניח ידו על הראש, חשיב כסוי אפלו לענין ברכה. שם סימן צ"א: (ז) יתף. אימא בשבת דף קנ"ב ובפסחים דף קנ"ב שימכר כל מה שיש לו ויחוק מנגעלים לרגליו ויגכסר אליה רבה מביא בשם של"ה, דאם עושה משום תשובה על עונותיו מתר, וכן עשה דוד המלך ע"ה, הולך יתף:

(ח) שני אנשים. ואם מפתח, יוכל אחר להניח ידו על ראשו דרך חלון. ש"ס פרק הרוצה דף ס"ב בעבדא דרבא. מגן אברהם:

ולענין לכנס לבית הכנסת בגלוי הראש, מבאר לקמן סימן צ"א סעיף ג דאסור. ואסור להזכיר השם בגלוי הראש, ולא מהני אם משים הידים על הראש, שם סימן צ"א סעיף ג. אבל מהרש"ל כתב, אם רוחץ באמבטי ורוצה לשתות או בלילה שאין לו כובע בראשו, דיו במה שמכסהו ראשו בידו. וט"ו סימן ח' וסימן ע"ד פסק דכסוי היד על הראש מהני לענין שלא ישב או ילך בגלוי הראש, אבל לענין שיברך או יוציא מפיו דבר קדוש לא מהני כסוי יד, עין שם. וכן פסק המגן אברהם בסימן צ"א סעיף קטן ד'. ואם אתר מניח ידו על הראש, חשיב כסוי אפלו לענין ברכה. שם סימן צ"א: (ז) יתף. אימא בשבת דף קנ"ב ובפסחים דף קנ"ב שימכר כל מה שיש לו ויחוק מנגעלים לרגליו ויגכסר אליה רבה מביא בשם של"ה, דאם עושה משום תשובה על עונותיו מתר, וכן עשה דוד המלך ע"ה, הולך יתף:

(ח) שני אנשים. ואם מפתח, יוכל אחר להניח ידו על ראשו דרך חלון. ש"ס פרק הרוצה דף ס"ב בעבדא דרבא. מגן אברהם:

משנה ברורה

(יא) ד' אמות. ומדת חסידות (יח) אפלו פחות מד' אמות, ואפלו (יט) בעת השנה בלילה. ויש שמצדדין לומר דאפלו ד' אמות (כ) אינו אסור מדינא רק להצניעין במעשיהו, אבל כבר כתב הט"ו לקמן בסימן ח' דבזמננו אסור גמור מדינא להיות בגלוי הראש, ואפלו יושב בביתו, עין שם השעם. וכן כתב בתשובת מהר"ם ברונא. וכתב המגן אברהם, דאפלו קטנים נכון להרגילים

באור הלכה

ראשו שרי. הן אמת בפרי מגדים כתב, ואם מפלה ראשו, כהאי גוונא שרי, משמע מנה דדוקא במכסה בידו. ואנכי השמטתי מכת כהאי גוונא, משום דמפסר שמלה תרשה משמע דקזה שרי בכל גוונא, ולענינת דעמי שאין להחמיר בזה, אחרי דחשש ודבוקותיהם לא שיק לדידה לכלי עלמא, כי הכל רואין שעושה זה רק לטובת עצמו:

* יהא צנוע. עין בברכות ס"ב ע"א וע"ב דמפליג הגמרא במדת הצניעות,

בכסוי הראש כי היכי דלתוי להו אימתא דשמיא, כדאימא (בשבת קנ"ו) כסי ראשו כי היכי דלתוי עלה אימתא דשמיא. ודע עוד, דלענין גלוי הראש די (כא) בכסוי היד על הראש, (כב) והוא הדין אם מפלה ראשו שרי בגלוי הראש. ועין בפרי מגדים שכתב דלילך ד' אמות תחת אור השמים לא מהני בזה כסוי הראש ביד: (יב) בגלוי הראש. וכל שכן שאסור לברך והוא הדין ללמד בגלוי הראש, (כג) ולא מהני בזה כסוי היד, היך וראש חד גופא אנו, ואין הגוף יכול לכסות את עצמו. (כד) ויש מקלני בזה בשעת הדחק, כגון בלילה שרוצה לשתות ואין לו כובע בראשו, דדי במה שמכסהו ראשו בידו, אבל יותר טוב לנהוג כמו שהעולם נוהגין, שמשמשך הבית יד של הבגד (כה) על היד ומכסה בו ראשו, דאז הוי שפיר כסוי לכלי עלמא. וכתב הפרי מגדים, דיש לזהר בשעת הנחת תפלין של ראש (כו) שלא יברך הברכה בראש מגלה (**). ופרו"ק משערות, אף אותן שתפורין בבגד מתתתיו, (כז) יש לאסר מפני מראית העין, שיאמרו ששערות הן. (כח) ויש מקלני: (יג) ויבדק נקביו. כדי שיהיה אחר כך גופו נקי בשעת קבלת מלכות שמים בקריאת שמע ותפלה. ואין צורך רק בדיקה לבד, ואם ברך את עצמו ואינו רוצה עתה לנקביו, זה נקרא מן הדין גוף נקי, ותחילה לאחר שוב עבוד זה זמן קריאת שמע או אפלו רק תפלה בצבור: (יד) יתף. אמרו חז"ל, שימכר אדם כל מה שיש לו ויחוק מנגעלים לרגליו. ובמקומות הערב שדרין לילך יתף, שרי [אלהי רבה]. עוד כתב בשם של"ה, דאם עושה משום תשובה על עונותיו מתר, וכן עשה דוד המלך ע"ה, הולך יתף:

א (א) ועכשו וכו'. כי אין (א) אנו מחזקין ליראי שמים שפלאכים מלזין אותנו, שנבקשם שימתינו עלינו עד שנצא: ב (ב) עד שישב. והוא הדין (ב) שלא יקום כשהוא מגלה: (ג) ולא ילכו. ואם מפתח, (ג) יוכל

שער הציון (יח) מגן אברהם: (יט) של"ה: (כ) רש"ל: (כא) רש"ל וט"ו: (כב) פרי מגדים ועין בנאור הלכה: (כג) הט"ו לקמן בסימן ח' והמגן אברהם לקמן בסימן צ"א: (כד) האלהי רבה בסימן צ"א כמהרש"ל: (כה) הב"ח שם: (כו) פרי מגדים שם: (כז) שם בפרי מגדים: (כח) ארצות החיים: (א) בית יוסף: (ב) מגן אברהם: (ג) מגן אברהם:

(* לכו היכא שיש חל לילך בגלוי הראש לפני השמים והשופטים, צריך לילך בגלוי הראש ודינא דמלכותא דינא. (** וקמו כהצורה הנ"ל שבארנו שם היטב.

ביצחק יקרא סי' י"א גמור. ולגלות הראש כדי להראות כמי שאינו שומר תורה ומצוות, הוא אסור שאמנם אינו ממש יתרג ואל יעבר, אלא הוא אסור וקרוי לזה, ולכן אפלו מי שיצו ויתקפו וחולף למקומות אסורים, אין לו לגלות ראשו. ובמקום פקוד נפש, או כדי להציל משמך - מתר. תחת. אבל תחת גג מהני כסוי הראש ביד, כי הגג מצטרף להפסיק בין ראשו לשמים. סימן ג סעיף ב: ולא יגלה. השעם משום צניעות מפני השכינה, או כדי שלא יראה חברו את פרושו בכסותו ח. בית כשא האקו מחוצות כבמיני, מעקר הדין יכול לגלות עצמו, שהרי לא שיק בו השעם שלא יראה וכו'. וממדת חסידות להחמיר בכל ענין.